

O. STRÁNSKÝ: CHEMIE A FILOSOFIE. Školy vševědné (red. Prof. Dr. O. Kádner) sv. 12. Nákladem Sfinx v Praze, 1927. Str. 117. Cena 18 Kč.

Prof. Stránský vychází ve své práci od Mendělejevova periodického zákona a snaží se ukázati, »že zákon tento jest i příspěvkem, který chemie odevzdává pozitivistům ke stavbě celkového názoru světového, vědecky zdůvodněného, — ke stavbě filosofie, proniknuté duchem vědecké pozitivnosti«. Neboť se mu jeví patrným, že zákon tento platí universálně v oboru všech čtyř druhů poznávací činnosti, t. j. ve vědách (ve vědách mathematických, fysice, chemii, biologii, psychologii, sociologii), v náboženství, filosofii i umění, a nabývá tedy významu zákona filosofického, podobně asi jako filosofický zákon všeobecného vývoje. Stránský objasňuje na jednotlivých oborech poznávací činnosti, jakou úlohu v nich má pojetí periodicity.

Nemůže být sporu o to, že kniha Stránského řeší otázku velmi zajímavou, k níž znovu a znovu se vracel myslivý lidský duch. To, co se zdálo být dříve pouhou náboženskou či filosofickou spekulací, chce býti dnes vědeckou pravděpodobností. Není pochyby, že, pokud běží o přírodní proces, existuje tu periodičita ve smyslu stálého střídání protiv: přitažlivost a odpudivost, náraz a odraz, kroužení měsíců a sluncí, kroužení elektronů v atomu, příliv a odliv vln, příliv a odliv dnů a nocí, let a zim, náš svět smyslových dojmů barevných, zvukových a tepelných založený na stálém kmitání atd. atd. Podobně i ve světě organického jsoucna můžeme si konstatovat stálé střídání pohybu a zastavení při dýchání, úderech tepny, při oběhu krevním, růstu a zanikání, bdění a spánku, hladu a nasycení, napětí i únavy, v životě duševním při střídání nálad, tužby a ukojení, jakož vůbec leží v povaze citů, že tu je stálý příliv a odliv, stálý rytmický tep; podobně když běží o svět mravní vůle, logického myšlení, ano i o sám dějinný proces, můžeme si konstatovat jevy, jež zapadají dobře, jak se zdá, pod zákon periodicity.

Ovšem při této generalisaci principu periodicity na všechny obory dění nutno si počínat opatrně. Nutno pamatovati, že život projevuje se nejen rytmicky, nýbrž i dynamicky, že proces dějový je daleko složitější než proces přírodní, že příroda je v dějinách překonána a vystupňována, a že v dějinách, jak dobře rozpoznal Joël, nemáme co činit jen s mechanikou rytmu, nýbrž i s dynamikou spění vzhůru. Tu není nietzscheovského věčného návratu, tu je vývoj stoupající vzhůru v goetheovských spirálách. Ale toho rozdílu je si i Stránský jistě vědom. Spis Stránského jest pěkným a včasným příspěvkem k řešení problému, který jest právě v přítomné chvíli předmětem zájmu, možno říci mezinárodního. Divnou shodou okolností vycházejí takřka současně u různých národů spisy, jež usilují problém periodicity dění objasnit ať už v některém jeho částečném úseku ať v jeho celistvosti. Tak spis Hedges-Myersův (*The Problems of Physico-chemical Periodicity*), A. Reyův (*Le retour éternel et la philosophie de la physique*), spis Torpův věnovaný cyklům v hospodářském životě (*Businers Annales*), spis Kemmerichův a studie Joëlova (*Der säkulare Rhythmus in der Geschichte*) studující jevy opakování v dějinách a konečně spis Schneiderův (*Periodizität des Lebens in der Kultur*). Záslouhou Stránského nezůstala problému tomu povinnou daň dlužna ani česká věda. Přispěla k jeho řešení způsobem velmi poučným.

In. Arn. Bláha.

BIBLIOGRAFIE.

ČESKÁ.

- Cajthaml-Liberté* (Fr.). — Severočeské národnostní pomezí. Bilance germanisace a útisku českého lidu během půldruhého století. Praha, Děln. nakl. 1927.
- Červinka* (Vincenc). — Moje rakouské žaláře. Praha, Otto 1928. 416 str. 60 Kč.
- Graf* (G. E.). — Petrolej, petrolejářská politika a petrolejářský kapitalismus. Přel. A. A. Hoch. Praha, Pokrok 1927. 88 str. 7 Kč.
- Hajšman* (Jan). — O špionáži: špioni, špionky, špiclové, lidé podzemní, zpravodajství a služba informační. Praha, Unie 1928. 255 str. 30 Kč.
- Kolowrat-Krakovský* (Jindřich). — Amerika a my. Praha, Čin 1928. 228 str. 28 str.
- Neumann* (Stanislav Kazimír). — Maximilián Robespierre. Smíchov, Girgal 1927. 24 Kč.